

Att skriva rättighetssäkrade texter

En praktisk guide

Innehåll

Inledning	3
Om Emerga Institute.....	3
Vad är mänskliga rättigheter?	3
Att rättighetssäkra texter	5
1) Använd ett rättighetsspråk	5
2) Tydliggör rättighetsprinciperna i olika texter	7
3) Gå igenom vilka grundantaganden och förhållningssätt som finns i texten	9
Sammanfattning	14
Bilaga analysmallar	16

Inledning

I förhållandet mellan det offentliga och invånarna är myndigheterna alltid ansvars- eller skyldighetsbärare och invånarna rättighetsbärare. Lokala, regionala och statliga myndigheter är samtliga skyldiga att uppfylla invånarnas olika mänskliga rättigheter, och är därför tillsammans Sveriges ansvarsbärare. Många lagar, föreskrifter och styrdokument, från grundlagen, diskrimineringslagen och kommunallagen till de av Sverige ratificerade konventionerna om de mänskliga rättigheterna, anger att det offentligas stöd och service ska vara jämlikt och erbjudas på lika villkor till alla. Detta innebär att alla människor med rätt till olika sorters stöd och service ska kunna få detta, oavsett kön, ålder, bostadsort, funktionalitet, utbildning, social ställning, etnisk eller religiös tillhörighet, sexuell läggning eller könsidentitet.

Trots detta vet vi att det offentligas stöd och service inte når samtliga som behöver det utan ofta diskriminerar eller exkluderar olika personer eller grupper på såväl lokal, regional och statlig nivå. Det offentligas funktioner och tjänster är inte alltid lika tillgängliga för alla. De tjänster som erbjuds är inte av samma kvalitet och bemötandet och behandlingen varierar ofta beroende på de personer eller grupper som är i fokus. Informationen om vilket stöd och service som finns att få samt var och hur en ska ansöka om support är ofta svårtillgängligt för den som inte vet var en ska leta efter det. Sammantaget kan detta innebära att olika personer och grupper inte får sina rättigheter tillgodosedda genom att de inte inkluderas i de offentligas aktiviteter.

Om Emerga Institute

Emerga Institute har i 15 år stöttat offentlig sektor att arbeta med mänskliga rättigheter och initiera och integrera ett rättighetsbaserat arbete i olika verksamheter. I denna skrift har vi samlat våra erfarenheter av hur man ska gå tillväga för att rättighetssäkra de texter som produceras inom offentlig sektor. Vi ger er konkreta exempel och rekommendationer på hur ni kan rättighetssäkra era texter, bilder och er kommunikation.

Vad är mänskliga rättigheter?

Vi människor är både lika och olika varandra. Vi skiljer oss åt ifråga om kön, ålder, funktionalitet, social ställning, etnisk och religiös tillhörighet, sexuell läggning, könsidentitet och så vidare. På grund av dessa olikheter har vi också ofta olika behov och förutsättningar. Alla människor är dock alltid lika i värdighet och rättigheter. Det vill säga vi har alla, överallt, hela tiden samma mänskliga rättigheter oavsett våra olikheter. De mänskliga rättigheterna sätter upp grundläggande mål för all offentlig verksamhet. De rör exempelvis rätten till fysisk säkerhet, rätten till privatliv, rätten till korrekta juridiska processer, rätten till yttrande- och samlingsfrihet samt rätten till bästa möjliga hälsa, rätten till utbildning och social trygghet. Beroende på vilken nivå och sektor en offentlig verksamhet befinner sig så har ni olika sorters ansvar för olika rättigheter. Alla myndighetsutövare har ansvar för att respektera alla de mänskliga rättigheterna, det vill säga att garantera att myndigheten själv inte bryter mot någon av de mänskliga rättigheterna. Delar av offentlig sektor har större ansvar för att skydda de mänskliga rättigheterna, det vill säga att garantera att ingen får sina mänskliga rättigheter kränkta av någon annan person, grupp eller organisation. Andra delar av det offentliga har som huvudansvar att uppfylla

vissa mänskliga rättigheter, det vill säga att utveckla och upprätthålla system som tillgodoser någon eller några mänskliga rättigheter.

Skolans ansvar för elevernas mänskliga rättigheter – några exempel

- Respektera elevernas rätt till privatliv, rätt till sin familj och rätt till religionsfrihet
- Skydda elevernas rätt till fysisk säkerhet och rätt att slippa förnedrande behandling
- Uppfylla elevernas rätt till en utbildning som utvecklar deras fulla potential.

För att vara säkra på att man lever upp till sitt ansvar bör verksamheten granska att dess arbete respekterar, skyddar och uppfyller invånarnas mänskliga rättigheter – också i praktiken.

För att kunna garantera att det egna arbetet baseras på de mänskliga rättigheterna måste det grundas på ett antal så kallade rättighetsprinciper.

Rättighetsprinciper – basen för allt arbete

- Icke-diskriminering och jämlikhet
- Delaktighet och inkludering
- Transparens och ansvarstagande

Detta innebär att allt arbete måste stärka icke-diskriminering och jämlikhet för alla invånare. Alla olika grupper av människor måste inkluderas i planering, genomförande och utvärdering av stöd och service och också ges möjlighet att vara delaktiga i arbetet. För att detta ska vara möjligt måste arbetsgång och beslutsvägar vara tydliga och transparenta. Det måste också vara tydligt för alla rättighetsbärare vilken enhet eller beslutsnivå som ansvarar för olika insatser och processer.

Att till fullo ta sitt ansvar som ansvarsbärare innebär också att granska de dokument och texter samt den kommunikation som finns eller som håller på att formuleras. Detta rör både texter med intern som extern målgrupp.

Att rättighetssäkra texter

Hur gör man då för att rättighetssäkra sina texter? Att rättighetssäkra en text innebär ett aktivt arbete som ser till dess utformning och innehåll bygger på de olika rättighetsprinciperna. Vad som kommuniceras spelar givetvis roll, men också det sätt vi beskriver våra verksamheter och deras ansvarsområden. Hur vi skriver speglar vår förståelse av verkligheten och vår syn på vår egen roll i denna verklighet.

1) Använd ett rättighetsspråk

Offentliga verksamheter bör använda ett tydligare rättighetsspråk dvs. synliggöra mänskliga rättigheter i sina styrdokument och analyser. Detta är ett grundläggande och viktigt första steg som också kan underlätta ett mer rättighetsbaserat arbete i vardagen. Eftersom det finns en stark koppling mellan styrdokuments formuleringar och de insatser och aktiviteter som utförs så blir rättighetsspråket i offentliga verksamheters styrdokument centralt. Närvaron av ett rättighetsspråk i styrdokumenten kan försäkra ett fortsatt praktiskt rättighetsarbete. Ordval och begreppsanvändning har stor betydelse, inte minst i politiskt styrda organisationer. Utan detta riskerar mänskliga rättigheter att enbart nämnas i visionära värdegrundsdokument.

Exemplen nedan kommer ur en förvaltnings centrala styrdokument samt kommunövergripande dokument. Poängen med exemplen är inte att visa på enstaka ställen som kan skrivas annorlunda. Exemplet visar snarare på hur formuleringar i offentliga verksamheters texter *saknar* ett synligt rättighetsperspektiv. De omformuleringar som föreslås nedan visar alltså på hur liknande texter kan se ut de är systematiskt skrivna med ett rättighetsperspektiv. Om en verksamhet utifrån exemplen nedan läser sina och andras texter ur ett rättighetsperspektiv kommer det bli lättare att fortsätta att systematiskt synliggöra ett rättighetsperspektiv i sina egna texter. Det blir också lättare att se avsaknaden ett sådant perspektiv i andras texter.

För att skapa en mer medveten koppling mellan det offentligas rättighetsansvar och den dagliga verksamheten behöver fler tydliga rättighetsformuleringar göras i texter av olika slag. Nedanstående exempel om visar textavsnitt om en förvaltnings vision. Den första rutan visar visionens mening i sin nuvarande form. I den andra rutan visas hur en motsvarande text skulle kunna få en tydligare rättighetsdimension. Det första exemplet (A) visar på en mer omgripande förändring, medan det andra exemplet (B) ger förslag på en mindre förändring.

Ur visionsdokument

Ursprunglig text

Visionen för förvaltningen är att vara en del av en hållbar och inkluderande kommun. Kommuninvånarna ska själva kunna bestämma över sin vardag. De ska kunna hitta den information de behöver om kommunal service av olika slag, och hur de ska kunna ta del av denna service.

Ny text

A) Målet är att samtliga invånare ska få den information de behöver för att få det stöd och den service de har rätt till. Visionen är att förvaltningen – och kommunen i sin helhet – ska kunna garantera likvärdig och icke-diskriminerande skydd, stöd och service till samtliga invånare.

B) Visionen för förvaltningen är att vara en del av en hållbar och inkluderande kommun. Kommuninvånarna ska själva kunna bestämma över sin vardag. **Alla** ska kunna hitta den information de behöver om kommunal service av olika slag och hur de ska kunna ta del av denna service **utan någon form av diskriminering.**

Visionen ovan som sammanfattas "Lättillgänglig service i en hållbar och inkluderande förvaltning". Denna formulering kan ändras så att förvaltningens ansvar för de mänskliga rättigheterna synliggörs: **"En hållbar och inkluderande förvaltning som garanterar invånarnas möjlighet att utöva sina mänskliga rättigheter, bland annat genom en lättillgänglig service för alla på deras egna villkor"**. En enklare omformulering som ändå öppnar upp för ett tydliggörande av ansvaret för **samtliga** invånare skulle kunna vara "En hållbar och inkluderande förvaltning för **lika rättigheter och möjligheter för alla**".

Nedan lyfts två exempel på hur olika texter tydligare kan kopplas samman med kommunens ansvar för att respektera, skydda och uppfylla olika rättigheter. Texterna är exempel på guidande texter riktade till en verksamhet som ska delta med delar till en årsrapport. Detta är tillfällen då verksamheter kan uppmuntras genom att ställa sig mer rättighetsbaserade frågor. På så sätt öppnas upp för mer rättighetsbaserade analyser. Exemplet nedan rör guidande frågor kring vilka personer som är verksamhetens målgrupp och vad dessa personer har för behov och förväntningar. Som ses används begreppet mänskliga rättigheter i omformuleringarna vilket kan lyfta det ansvar som förvaltningen har i det specifika arbetet dvs. att respektera, skydda och uppfylla. Omformuleringarna använder också "skydd, stöd och service" för att klargöra dessa mer välkända begrepps koppling till de mänskliga rättigheterna.

Ur dokument med frågor till verksamheter inför en årsrapport – om målgrupper

Ursprunglig text

Beskriv: vilka er verksamhet finns till för. Specificera behov och förväntningar och vad som avgör om invånarna/brukarna/kunderna upplever god kvalitet i relation till er verksamhet. Dela vid behov in dem i kategorier. Synliggör eventuella grupper som inte tillgodoses på ett likvärdigt sätt i nuläget.

Ny text

Beskriv: vilka er verksamhet finns till för. Specificera **vilka mänskliga rättigheter som aktualiseras**, samt vilka behov och förväntningar de har på er. Beskriv vad som avgör om **rättighetsbärarna**/invånarna/brukarna **erbjuds likvärdigt skydd, stöd och service med egenupplevd** god kvalitet i relation till er verksamhet. Dela vid behov in **rättighetsbärarna i mindre målgrupper**. Synliggör eventuella grupper **vars rättigheter inte respekteras, skyddas eller uppfylls** på ett likvärdigt sätt i nuläget.

Ur dokument med frågor till verksamheter inför en årsrapport – om arbetsprocesser

Ursprunglig text

Beskriv: verksamhetens centrala processer och de resultat som de ska leverera till invånare/brukare/kunder. Beskriv vid behov även stödprocesserna som stödjer leveransen av dessa centrala processer.

Ny text

Beskriv: verksamhetens centrala processer och **hur de ska garantera skydd, stöd och service till rättighetsbärarna**/ invånare/brukare/ kunder. Beskriv vid behov även stödprocesserna som **behövs för att dessa centrala processer ska uppnå sitt mål**.

2) Tydliggör rättighetsprinciperna i olika texter

Alla människor är rättighetsbärare dvs. de har ett antal olika mänskliga rättigheter. I sitt arbete med att respektera, skydda och uppfylla de mänskliga rättigheterna måste offentlig sektor arbeta utifrån ett antal rättighetsprinciper. På detta sätt garanteras att mänskliga rättigheter också genomsyrar det dagliga arbetet. De mest centrala rättighetsprinciperna är icke-diskriminering, jämlikhet, delaktighet, inkludering, transparens och ansvarstagande/utkrävande.

Olika förvaltningars texter lyfter ofta fram rättighetsprinciperna på olika sätt. Nedanstående exempel visar hur en beskriver sin verksamhet i en årsrapport. Det visar hur det är möjligt att koppla samman verksamheten med mänskliga rättigheter genom att inkludera olika MR-principer som samtliga offentliganställda måste arbeta utifrån. På så sätt synliggörs principerna i förvaltningens styrdokument. Förvaltningen kan avgöra om det även bör finnas en kort förklaring till varje MR-princip.

Beskriv omotiverade skillnader som redan är kända inom olika områden. Genom att synliggöra ojämlikhet och diskriminering stärks eftersatta och missgynnade grupper. Om exempelvis forskning har visat att utlandsfödda personer i lägre utsträckning får och söker ekonomiskt bistånd de har rätt till kan ni nämna detta som en ojämlikhet som måste motarbetas. Förtydliga i texten att alla människor, oavsett exempelvis födelseland ska få tillgång till det offentligas stöd och service på lika villkor.

Ursprunglig text

Kvalitetssäkring av alla verksamheter. Samtliga verksamheter behöver kvalitetssäkra processer och arbetssätt.

Ny text

Kvalitetssäkring av alla verksamheter **genom att rättighetsprinciperna tydliggörs i samtliga arbetsprocesser**. Samtliga verksamheter behöver **klargöra hur de garanterar att icke-diskriminering, jämlikhet/jämställdhet, deltagande, inkludering, transparens och ansvarighet genomsyrar arbetsprocesser och arbetssätt**.

Många styrdokument innehåller idag rättighetsprinciper som jämlikhet, jämställdhet, deltagande och transparens. Genomgående saknas dock oftast begreppet icke-diskriminering. Då icke-diskrimineringsprincipen är så central för allt rättighetsarbete bör den få ta tydlig plats i styrdokument av olika slag. Det behövs för att stärka skärpan i arbetet. Se exemplet nedan.

Ursprunglig text

Vår verksamhet förbättras genom att vi utvecklar, samordnar och ger en lättillgänglig, likvärdig och professionell service i samverkan med dem vi är till för.

Ny text

Vår verksamhet förbättras genom att vi utvecklar, samordnar och ger en lättillgänglig, likvärdig, **icke-diskriminerande** och professionell service i samverkan med dem vi är till för.

Nedanstående exempel visar hur en förvaltning kan presentera sitt arbete i en årsrapport. Exemplet visar hur det är möjligt att koppla samman verksamheten med mänskliga rättigheter genom att inkludera olika rättighetsprinciper som samtliga offentliganställda måste arbeta utifrån. På så sätt synliggörs principerna i verksamhetens styrdokument. Förvaltningen kan avgöra om det även bör finnas en kort förklaring till varje rättighetsprincip.

3) Gå igenom vilka grundantaganden och förhållningssätt som finns i texten

Att rättighetssäkra en text innebär att gå igenom vilka normer som texten meddelar genom dess olika uttryck, beskrivningar och förhållningssätt. Vad kallar vi människorna texten fokuserar på? Hur beskriver vi deras situation? Ställer vi dem i kontrast med majoriteten och i så fall – på vilket sätt? Vilka konsekvenser kan dessa – ofta oreflekterade normer – få för våra invånare?

Vad innebär det att vi skriver att någon "befinner sig i ett utanförskap"? Vad förmedlar texter som beskriver ungdomar som antingen pojkar eller flickor? Vad innebär det om vi bara talar om barnkonventionen i förhållande till yngre barn?

Hur ofta skrivs han eller hon i dokumentet? Eller kvinna, man? Eller maka, make? Eller mamma, pappa? Eller flicka, pojke? Eller används bara neutrala ord såsom förälder, partner, barn, hen, invånare eller medborgare? Ibland är det rimligt. Men fundera också på om det finns risk att du genom att använda neutrala ord tänker bort olika grupper av människor, exempelvis kvinnor eller män, gamla eller unga, personer från olika länder eller personer med olika funktionalitet. Beskriver dokumentet det "normala", möjligtvis med hänvisningen att undantag behöver göras? Undvik att peka ut grupper som "undantag" eller "resurssvaga" "språksvaga" eller "utsatta".

Normer är det som anses "normalt", förväntat eller godtagbart i ett visst sammanhang. Vissa normer behövs för att underlätta vardagen, som till exempel att stå i kö i matsalen eller begära ordet på ett möte. Andra normer kan osynliggöra människor eller leda till att de särbehandlas eller diskrimineras. Människor är olika när det gäller kön, ålder, funktionalitet, social ställning, etnisk och religiös tillhörighet, sexuell läggning, könsidentitet och så vidare. En och samma person kan på vissa sätt innefattas av normen och på andra sätt avvika från den.

Genom att synliggöra de normer som era texter tar för givet blir det lättare att se om texterna riskerar att förstärka fördomar eller osynliggöra rättighetsbärare. Om vi får syn på normerna vi utgår ifrån får vi lättare syn på de som inte ryms inom normen och kan inkludera dem i våra texter – och verksamheter. fokusera på dem för att säkerställa att de nås av information, stöd och service så att deras rättigheter också uppfylls. Alla människor ska känna sig välkomna, behandlas jämlikt och kunna vara delaktiga och få information om det stöd och den service som finns och som de har rätt att ta del av.

Rättighetssäkrade texter – granska helheten

Du kan granska alla typer av dokument för att rättighetssäkra dem, både sådana som vänder sig till personal och sådana som vänder sig till rättighetsbärare, till exempel:

- Informationsmaterial som riktas till rättighetsbärare, förtroendevalda eller personal;
- Policydokument, rapporter eller annan dokumentation;
- Mötesprotokoll;
- Bilder som illustrerar texter och budskap;

Börja alltid med att klargöra vilken typ av dokument du ska granska och vad granskningens syfte är.

Svara sedan på nedanstående grupp frågor beroende på vilken sorts text du jobbar med.

Generella frågor av vikt för alla texter

- ✓ Är dokumentet tillgängligt för alla? Tänk på att styrdokument och policyer också ska vara tillgängliga för olika grupper av invånare.
- ✓ För de som det eventuellt inte är tillgängligt för, vad kan göras för att tillgängliggöra det för alla?
- ✓ Beskrivs situationen utifrån majoriteten rättighetsbärare inkluderats i texten?
- ✓ Bygger dokumentet på nedbrutna data – det vill säga kan data användas för att beskriva olika gruppers situation och utmaningar?
- ✓ Har det funnits möjligheter för rättighetsbärarna att vara delaktiga i framtagandet av texten (policyen, rapporten, utvärderingen m.m.)?
- ✓ Hur beskrivs personer i texten? Delas de in i grupper? Beskrivs exempelvis personer i olika åldrar och med olika bakgrund på olika sätt?
- ✓ Finns det olika förväntningar på olika personer eller grupper i texten?
- ✓ Vem framställs som aktiv eller passiv? Vem antas ha kunskap?
- ✓ Uttrycker texten samma förväntningar på alla, exempelvis möjligheten att läsa läxor med sina barn eller att delta i olika aktiviteter på fritiden?
- ✓ Hur beskrivs olika individers eller gruppers villkor?
- ✓ Återkommer vissa sätt att formulera sig?
- ✓ Finns det ordval som indikerar att dokumentet endast vänder sig till en grupp av människor? Nämn exempelvis kön eller ålder eller är det en neutral text som använder ord som individer, rättighetsbärare och invånare utan att hänvisa till om det är kvinnor eller män, unga eller gamla eller både och som omfattas?
- ✓ Tänk också på val av titel och rubriker i dokumentet.

Generella frågor om texternas tillgänglighet

Information ska vara tillgänglig för så många som möjligt. Svenska myndigheter har en skyldighet att nå ut med information till alla i Sverige, oavsett vilket förstaspråk eller vilken funktionalitet man har.

- ✓ Identifiera i vilka situationer ni måste tillgängliggöra informationen även på andra språk än svenska.
- ✓ Är texten tydlig och har den god läsbarhet? Är information på webben tillgänglig, exempelvis för personer som använder talsyntes?

- ✓ Finns informationen i anpassade former, till exempel på andra språk, lättläst, inläst eller i form av bilder? Vet du hur du kan ta fram tillgänglig information vid behov?
- ✓ Finns informationsmaterial översatt till olika språk? Kom ihåg att de nationella minoritetsspråken (finska, jiddish, meänkieli, samiska, romani chib) och har en särskild ställning i Sverige. Ta reda på vilka språkgrupper som är störst ibland er målgrupp för att kunna börja någonstans!
- ✓ Kan alla rättighetsbärare läsa och förstå informationen? Exempelvis personer som har svårt att se, personer med läs- och skrivsvårigheter, kognitiva funktionsnedsättningar, eller personer som har ett annat förstaspråk än svenska?
- ✓ Om det finns rättighetsbärare som inte kan läsa och förstå texten – förutsätter ni att någon annan ska hjälpa dem istället för att göra texten tillgänglig för fler och därmed uppmuntra till självständighet och delaktighet?
- ✓ Undersök om klarspråk, lättläst text, punktskrift, bilder eller inläsning på CD är några alternativ för att tillgängliggöra texten ifråga. Informationsmaterial kan även behöva översättas till olika språk.
- ✓ Använder ni enkätfrågor – kan alla hitta "sin kryssruta"?

Exempel 1: Enkät där frågor om arbete/sysselsättning ingår	
Anställd	
Egenföretagare	
Studerande	
Arbetssökande	
Sjukskriven	
Vilken ruta ska jag kryssa i om jag är ålderspensionär, deltar i arbetsmarknadsåtgärder eller är föräldraledig?	

Exempel 2 Enkät med fråga om kön	
Man	
Kvinna	
Vilken ruta ska jag kryssa i om jag identifierar mig som icke-binär?	

Granskning av styrdokument – grundläggande frågor att ställa.

- ✓ Hur beskrivs verksamhetens ansvar gentemot rättighetsbärarna?

Nämns det faktum att alla människor är lika i värdighet och rättigheter och också har rätt att få likvärdigt bemötande, stöd och service av er verksamhet?

- ✓ Hur beskrivs olika människor och målgrupper?
- ✓ Talar man om "alla" eller nämns olika grupper av människor? I så fall vilka?
- ✓ På vilket sätt tas icke-diskriminering och jämlikhet upp?
- ✓ I vilka sammanhang?
- ✓ Klargörs vikten av invånarnas delaktighet? Hur?
- ✓ Hur synliggörs frågor om transparens och tydligt ansvarstagande?

Granskning av informationstexter eller broschyrer – grundläggande frågor att ställa.

- ✓ Vem är målgruppen för texten? Är den tilltalande för kvinnor lika väl som för män, personer i olika åldrar, med olika bakgrund, social ställning med mera?
- ✓ Finns det råd till invånare om aktiviteter och tjänster kommunen erbjuder?
- ✓ Är dessa utformade så att de passar alla, oavsett exempelvis kön, ålder, bostadsort, funktionalitet, utbildning, social ställning, etnisk eller religiös tillhörighet, sexuell läggning eller könsidentitet?
- ✓ Är den information som finns tillgänglig om aktiviteterna formulerad så att den uppmuntrar till delaktighet för alla?
- ✓ Är det tydligt vem som är avsändare till texten?
- ✓ Vad vill ni att informationen leda till? (förutom att ge ökad kunskap)?
- ✓ Ligger fokus på information som din verksamhet ska eller vill förmedla, eller på information som rättighetsbärarna själva anser vara viktig eller behöver för att kunna erhålla en viss form av stöd och service?
- ✓ Hur ska informationen spridas? Är målet att nå så många personer som möjligt eller att nå alla i en särskild grupp?
- ✓ Står det var målgruppen i fråga kan inhämta mer information eller ta kontakt med verksamheten ifråga?
- ✓ Hos vilka målgrupper ska broschyren väcka intresse?

- ✓ Använder ni enkäter eller blanketter? Känner sig alla som ska fylla i blanketten eller enkäten tilltalade? Kan alla hitta "sin" kryssruta?

Granska bilder och illustrationer

- ✓ Förekommer det bilder i dokumentet? I vilka sammanhang finns bilderna? Vilka budskap ger bilderna?
- ✓ Vad föreställer bilderna? Är bilderna relevanta i det sammanhang som de kopplas till?
- ✓ Hur ser representationen ut avseende exempelvis kön, ålder, funktionalitet, etnicitet och social ställning? Hur förhåller sig detta till dokumentets målgrupp? Är målgruppen synlig överhuvudtaget i bilderna?
- ✓ Förstärker bilderna stereotypa föreställningar, eller utmanar och bryter bilderna mot föreställningarna?
- ✓ Vem syns på bilderna? Vem syns inte? Vem är aktiv och på vilket sätt – vem är passiv och på vilket sätt?

Sammanfattning

Många texter som riktar sig till olika rättighetsbärare (exempelvis informationsbroschyrer eller information på webben) och många texter som riktar sig till personal (exempelvis styrdokument, verksamhetsplaner och checklistor) kan bli bättre och rättighetssäkrade genom att texterna:

- alltid betonar relationen mellan ansvarsbäraren (den lokala, regionala eller statliga myndigheten) och rättighetsbäraren (invånaren), som oavsett sina förutsättningar har rätt att åtnjuta samtliga mänskliga rättigheter;

"Alla invånare har rätt att vända sig till kommunens socialtjänst om de behöver ekonomiskt eller socialt stöd. Socialtjänsten har i uppdrag att arbeta för alla invånares ekonomiska och sociala trygghet och aktiva deltagande i samhällslivet samt för ökad jämlikhet i levnadsvillkor."

- understryker att rättighetsbärarnas olika förutsättningar måste vara grunden för utvecklingen av olika stöd och service;

"Våra elever har alla olika förutsättningar och möjligheter och vår undervisning och våra lokaler är därför anpassade så att alla barn kan få en likvärdig utbildning som utvecklar deras fulla potential – i enlighet med Barnkonventionen."

- formuleras på sätt som inte exkluderar en del i målgruppen;

"Alla som är intresserade av motorer är välkomna till vår mekar-verkstad."

istället för

"Vår mekar-verkstad är öppen för alla bilintresserade killar."

- gör informationen tillgänglig för samtliga rättighetsbärare;

Sydsamiska

Aellieh árrroeh skiemtjeh gietskene. Dellie datnem jih mubpide ...

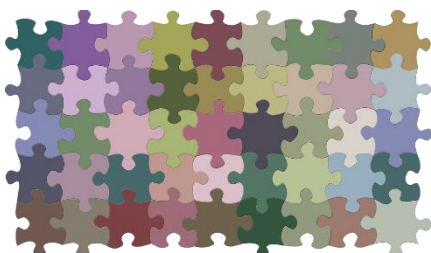
Thailändska

หลักเลียงการสันคัสและไกล อดกัคนป วย จะเป็นการปกป้องตัวเอง ...

Tigrinja

ከብ ጥቓ ዝሓመሙ ሰባት ምዃን ተቓጠብ። ከምኡ ምስ ትገብር ንባዕልኻን ንኻልኣት ...

- använder bilder som speglar rättighetsbärarnas sammansättning och mångfald;

- undviker stereotypa bilder av människor

- synliggör och kritiskt granskar normer

- formuleras på sätt som tydliggör vad som är syftet med informationen och vem som har tagit fram den samt och vilken instans rättighetsbärare kan vända sig till om de har frågor rörande informationens innehåll.

Detta informationsblad har tagits fram av samhällsbyggnadsförvaltningen för att informera om de nya byggplanerna i ditt område. Har du åsikter eller frågor som rör informationen tag kontakt med Samhällsbyggnadsförvaltningen, e-mail: xx.yyy@kommun.se telefon: XXX-YYZ XXX

Bilaga analysmallar

Dessa tre analysmallar kan användas som utgångspunkt för kvalitativa analyser av texter och bilder.

Mallar för kvalitativa text- och bildanalyser

En kvalitativ analys fokuserar på texten som helhet och textens budskap. Den undersöker när och hur relevanta begrepp och företeelser förekommer i texten, och om dessa beskriver förväntningar och föreställningar snarare än verkligheten. Även det som inte nämns, alltså frånvaron av begrepp och företeelser som exempelvis kön, ålder, socioekonomi eller bostadsområde ingår i den kvalitativa analysen. Finns det någon motiverad anledning till att de inte nämns i det aktuella dokumentet?

Det är också viktigt att analysera eventuella bilder som används i dokumentet. Om personer avbildas är det viktigt att både analysera vilka personer som avbildas och hur olika personer framställs. Är det vissa personer som aldrig syns bland bilderna? Riskerar bilderna att bekräfta stereotyper snarare än att utmana dem? Hör bilden ihop med texten på ett tydligt sätt? Även de eller det som inte syns, alltså frånvaron om grupper av personer och omgivningar ingår i bildanalysen. Finns det någon motiverad anledning till att vissa personer inte syns?

Mall för kvalitativ textanalys – beskrivningar av mänskliga rättigheter och rättighetsprinciper				
Ord som rör	Vad/vilka ord? alt. saknas ord?	I vilket sammanhang?	Möjliga konsekvenser?	Eventuella förändringsförslag
Mänskliga rättigheter				
Rättighetsbärare				
Icke-diskriminering				
Jämlikhet				
Delaktighet				
Inkludering				
Transparens				
Ansvarstagande				

Mall för kvalitativ textanalys – beskrivningar av rättighetsbärare				
Ord som avser	Vad/Vilka ord? alt. saknas ord?	I vilket sammanhang?	Möjliga konsekvenser?	Eventuella förändringsförslag
Kön				
Ålder				
Funktionsförmåga				
Socio-ekonomisk ställning				
Etnicitet				
Religion				
Sexuell läggning				
Könsidentitet				
Kunskaper i svenska språket				
Fyll i fler relevanta begrepp och frågor som passar er verksamhet				

Mall för kvalitativ bildanalys – bilder av rättighetsbärare					
Bildinnehåll utifrån	Vad/vem syns?	Stereotyper?	Sammanhang?	Möjliga konsekvenser?	Eventuella förändringsförslag
Kön					
Ålder					
Socio-ekonomisk situation					
Etnicitet					
Religion					
Funktionsförmåga					
Sexuell läggning					
Könsidentitet					
Omgivning					
Fyll själv i andra relevanta begrepp					